

Faksimil

”Ur Bertolt Brecht, Flyktingsamtal”,
Krut (Kritisk utbildningstidskrift), vol. I, nr 4, 1977, pp. 30–32.

Orig. pp. 1401–1407 i Bertolt Brecht, *Gesammelte Werke 14*,
Suhrkamp, Frankfurt am Main 1967.

Övers. Donald Broady.

Ur Bertolt Brecht

Flyktingsamtal

Ziffel och Kalle är flyktingar från Tyskland undan nazismen. De träffas på en järnvägsrestaurang i Helsingfors och diskuterar politik. Ziffel skriver sina memoarer och läser för Kalle ett avsnitt som handlar om skolan.

Brecht skrev detta när han själv var landsflyktig och just lämnat Sverige.

I Sverige påbörjades samma år, 1940, reformarbetet att genom skolan avskaffa klassamhället. Ziffel är skeptisk inför såna nymodigheter.

Om omänniskorna. Om skolans anspråkslösa fordringar.

Om Herrnreitter

Ziffel läser ur sitt manuskript för Kalle

Ziffel

Jag börjar med en inledning, där jag hovsamt fäster uppmärksamheten på att de tankar som jag har för avsikt att framlägga åtminstone tills nyligen var miljoner människors tankar, så att de alltså inte gärna kan vara alldeles utan intresse. Jag hoppar över inledningen och en bit till och går direkt in på redogörelsen för den uppfostran jag åtnjutit. Denna redogörelse anser jag nämligen för mycket intressant, bitvis utmärkt, luta dig lite fram så att sorlet här inte besvärar dig.

Han läser:

”Jag vet att värdet av våra skolor ofta betvivlas. Deras storslagna grundtanke inses inte eller respekteras inte. Den ligger i att den unge genast och i sin känsligaste ålder göres förtrogen med *världen sådan den är*. Utan krus och utan många tillsägelser kastas han ut i en lortig göl: simma eller svälj dyn!

Lärarna har den oegennyttiga uppgiften att personifiera de mänskliga grundtyper, som den unge längre fram i livet skall få göra med. Han får tillfälle att fyra till sex timmar om dagen studera råhet, ondska och orättfärdighet. För en sådan undervisning kunde ingen skolavgift vara för hög men

den meddelas till och med utan ersättning, på statens bekostnad.

Väldig och i oförglömliga former träder i skolan *omänniskan* den unge till mötes. Hon äger en nära nog oinskränkt makt. Utrustad med pedagogiska kunskaper och mångårig erfarenhet uppfostrar hon lärjungen till sin avbild.

Lärjungen inhämtar allt som är nödvändigt för att komma fram i livet. Det är det samma som är nödvändigt för att komma fram i skolan. Det rör sig om förfalskning, föregivande av kunskaper, färdighet att ostraffat hämnas, snabb tillägnelse av allmänna talesätt, smicker, underdånighet, beredvillighet att förråda sina likar för de högre uppsatta osv, osv.

Det viktigaste är dock människokunskapen. Den förvärfvas i form av lärarkunskap. Lärjungen måste känna lärarens svagheter och förstå att utnyttja dem, annars kommer han aldrig att kunna värja sig mot att han får sig iproppad en hel ormknut av fullkomligt värdelöst bildningsgods.

Läraren i franska hade en annan svaghet. Han dyrkade en ond gudinna, som kräver fruktansvärda offer, rättvisan. Den som skickligast drog nytta av det var min klasskamrat B. Vid rättandet av skrivningarna, på vilkas beskaffenhet flyttningen till nästa

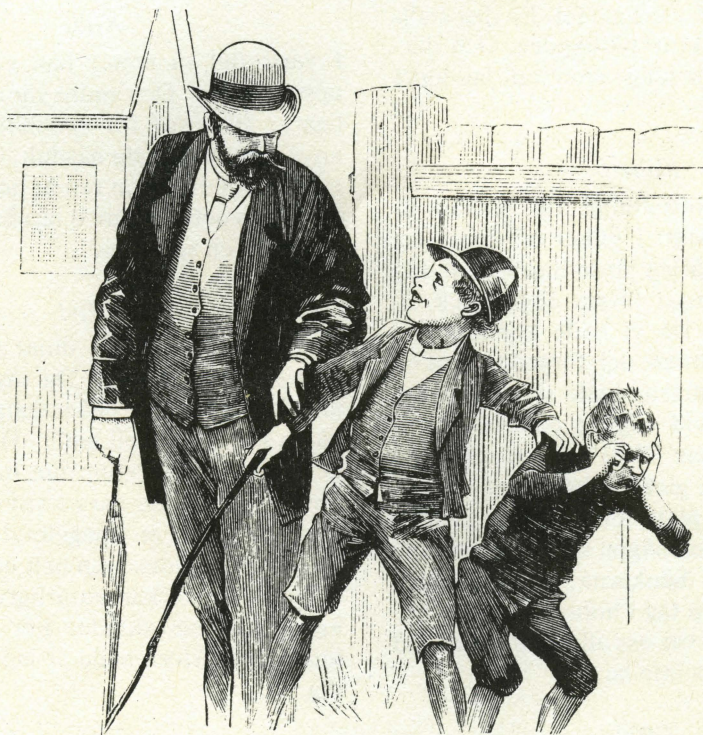
klass berodde, brukade läraren på ett särskilt papper efter varje namn anteckna antalet fel. Till höger därom stod sedan betyget, så att han hade en god överblick. Låt oss säga att inget fel gav en etta, det bästa betyget, 10 fel en tvåa osv. I själva skrivböckerna var felen understrukna med rött. De obegåvande försökte nu emellanåt att med pennknivar radera ut ett par röda streck och sen gå fram och göra läraren uppmärksam på att antalet fel inte stämde utan att den uppgivna siffran var för hög. Läraren tog då helt enkelt upp skrivboken, höll den åt sidan och märkte då de blanka ställen som genom polityren med tumnageln hade uppstått vid de raderade passagerna. B. gick till väga på annat sätt. Han strök i sin redan rättade skrivning med rött bläck un-

der några fullkomligt riktiga ställen och gick uppbragt fram och frågade vad som var fel. Läraren måste medge att där inte var något fel, var tvungen att själv radera ut sina röda streck och sätta ner antalet fel på sitt papper. Därigenom ändrades naturligtvis också betyget. Man måste säga, att denne lärjunge hade lärt sig tänka i skolan.

— — —

Jag hör att skolorna eller åtminstone några av dem i dag är uppbyggda på andra principer än under min skoltid. Barnen lär i dem behandlas rättvist och förståndigt. Om så verkligen är, skulle jag i hög grad beklaga det. Vi lärde oss redan i skolan sådana saker som klasskillnad, det hörde till läroämnen. Bättre folks barn blev bättre behandlade än barnen till folk som arbetade. Skulle

Förberedelse.

— Hvarför slår du lilla bror så der?

— Jo, han skall börja skolan i höst och då är det bra att han är van att få smörj.

Ur Kasper, illustrerad veckotidning lördagen den 2 augusti 1890.

detta läroämne ha avlägsnats ur våra dagars skolor, så skulle alltså ungdomen först ute i livet lära känna denna skillnad i behandlingen, som är så oändligt viktig. Allt vad de i skolan hade lärt sig i samvaron med lärarna, skulle ute i det liv som är så annorlunda förleda dem till de löjlige handlingar. De skulle vara konstfärdigt vilseledda om hur världen kommer att skicka sig mot dem. De skulle vänta sig fair play, välvilja, intresse och, helt och hållet ouppfostrade och oförberedda som de är, vara hjälplöst utlämnade åt samhället.

Då blev jag på ett helt annat sätt förberedd! Jag trädde ut i livet utrustad med solida kunskaper om människans natur.

Jag hade, efter det att min uppfostran någorlunda avslutats, anledning att förvänta att jag utrustad med några måttliga odugder och genom ytterligare inhämtande av några inte alltför belastande gemenheter skulle komma någorlunda skapligt fram genom livet. Där räknade jag fel. En dag ställdes det plötsligt krav på dygder. Och därmed slutar jag för idag, eftersom jag gjort dig nyfiken.

Kalle

Din försonliga inställning till skolan är ovanlig och högsint. I vilket fall inser jag först nu att också jag lärde mig något. Jag minns, att vi genast första dagen fick en utmärkt lektion. Då vi hade kommit in i klassrummet, tvättade och försedda med en ränsel, och föräldrarna hade skickats iväg, ställdes vi upp vid väggen och sen kommande läraren: "Var och en söker sig en plats!" och vi gick till bänkarna. Eftersom det var en plats för litet, var det en pojke som inte fick någon och blev stående i gången mellan bänkarna, när de andra satt. Läraren grep tag i honom och gav honom en örfil. Det var oss alla en mycket god läxa: otur får man inte ha.

Ziffel

Det var ett snille till lärare! Vad hette han?

Kalle

Herrnreitter.

Ziffel

Det förvånar mig att han inte blivit mer än vanlig folkskollärare. Han måste ha haft någon ovän i skolöverstyrelsen.

Kalle

Mycket bra var också en sed, som en annan lärare hade infört. Han ville väcka vår hederskänsla, sa han. När någon. . .

Ziffel

Förlåt, jag är fortfarande hos Herrnreitter. En så utsökt miniatyrmodell han ställde upp med sina enkla medel, ett vanligt klassrum med för få bänkar, och ändå fick ni fullt klart för er den värld, som väntade er. Han skisserade den bara med ett par djärva drag och ändå stod den där åskådlig framför er, framställd av en mästare! Och jag slår vad om att han gjorde det helt instinktivt, av ren intuition! En enkel folkskollärare!

Kalle

I varje fall så möter han en senkommen uppskattning. Den andre var mycket alldagligare. Han var för renlighet. Om någon använde en smutsig näsduk, därför att hans mor inte haft någon ren åt honom, fick han stiga upp och vifta med näsduken och säga: "Jag har en snorfana".

Ziffel

Det är heller inte så dumt men knappast mer än medelmåttigt. Du säger ju själv att han ville väcka er hederskänsla. Det tyder på en konventionell natur. Herrnreitter hade gnistan. Han kom inte med någon lösning. Han ställde bara i stora drag problemet, gav bara en spegelbild av verkligheten. Överlät slutsatsen helt och hållet till er själva! Det verkar naturligtvis på ett helt annat sätt befruktade. För bekantskapen med denna stora ande är jag dig tack skyldig.

Kalle

Jag ber.

Kort därpå skildes de från varann och avlägsnade sig, var och en till sitt.